

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Mitä tänään koulussa opit poika pellavapäinen, mitä tänään maailmasta koit tytär silkkihapsinen?

JOPO-toiminnan merkitys nuoren aikuisen elämänculussa

Hely Salmi

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op.)

Arvioitavaksi jättämisaika 05/2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Hely Salmi	Sivumäärä 37 ja 2 liitesivua
Työn nimi Mitä tänään koulussa opit poika pellavapäinen, mitä tänään maailmasta koit tytär silkkihapsinen? JOPO-toiminnan merkitys nuoren aikuisen elämäkulussa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Heli Eischer, Juha Niiranen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Matti Koivusalo, rehtori, Haagan peruskoulu, Helsinki	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tilaaja on Haagan peruskoulun rehtori Matti Koivusalo. Jopo- luokat siirtyivät Haagan peruskouluun vuonna 2015 ja toiminta on siellä suhteellisen uutta. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä henkilöstön tietämystä JOPO-toiminnasta sekä sen merkityksestä oppilaille. Jopo-oppilaat ovat koulun yhteisiä oppilaita ja koko koulu yhteisönä myös kasvattaa heitä.</p> <p>Joustava perusopetus eli JOPO on toiminnallinen, työpainotteinen ja oppilaan osallistamista painottava tapa suorittaa peruskoulun viimeiset luokat. Toiminta on tarkoitettu oppilaille, joilla päättötodistuksen saaminen on erilaisista syistä vaarantunut. Olen työskennellyt JOPOssa ja sitä edeltäneessä Omaura-projektissa nuoriso-ohjaajana useita vuosia. Toiminta perustuu moniammatilliseen yhteistyöhön, jossa työparina toimivat erityisluokanopettaja ja nuoriso-ohjaaja.</p> <p>Opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda esiin, miten jo aikuistuneet joustavan perusopetuksen ryhmässä peruskoulunsa käyneet nuo kouluvuotensa näkevät ja minkä he kokevat olleen merkityksellistä. Tärkein kysymys koskee niitä tekijöitä, jotka ovat auttaneet heitä peruskoulun koulun loppuun saattamisessa ja millaista tukea he kokevat saaneensa kouluvuosiensa aikana.</p> <p>Aineisto kerättiin teemahaastattelemalla seitsemää JOPOssa tai Omaurassa peruskoulunsa suorittanutta nuorta aikuista. Heidän peruskouluajastaan oli aikaa neljästä vuodesta yli kymmeneen vuoteen. Työskentelin heidän luokkiensa nuoriso-ohjaajana heidän suorittaessaan peruskouluaan. Yhdistävänä tekijänä haastateltavilla on, että huolimatta haastavasta lähtötilanteesta heidän koulunkäynnissään ja muussakin elämässään tapahtui myönteistä muutosta koko ajan.</p> <p>Aineistosta voi päätellä, että JOPO-toiminnassa saadulla tuella on ollut hyvin myönteinen vaikutus haastateltavien yläasteaikaan ja myöhempään elämäkulkuun. Nuoriso-ohjaajan rooli koettiin merkittävänä. Työssäoppimisjaksojen merkitys nähtiin tärkeänä ja niiden koettiin vaikuttaneen työelämäntaitoihin suuresti. Työpaikkojen aikuissuhteet olivat kannustaneet koulutyöhön.</p> <p>Tarkastelen nuorten kokemuksia ja kertomuksia sosiaalipedagogiikan viitekehyksessä ja lähestyn Jopo-toimintaa myönteisen tunnistamisen käsitteen kautta. Sosiaalipedagoginen ajattelu ja teoria sopivat hyvin nuorisotyön perustaksi. Siinä korostuu kasvatuksen yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen luonne. Yksilön kasvu omaksi itsekseen tapahtuu suhteessa muihin ihmisiin. Kasvatustyön perustana on luottamuksellinen ja kannustava suhde. Se mahdollistaa erilaisten näkökulmien avoimen ja rehellisen käsittelyn ja tukee yhteisöön kuulumista ja yhteisöllisyyden syntymistä. Yhteisöllisyys tukee nuoren osallisuutta, hyvinvointia sekä toimintakykyä.</p> <p>Myönteisen tunnistamisen tavoitteena ovat kohtaamiset ja toimintatavat, jotka tukevat nuoren itseluottamusta ja itsetuntoa. Sitä ei niinkään opiskella kirjoista, vaan se on asenne, joka suuntaa koko elämää. Se luo mahdollisuuden lähestyä nuoren elämää uudesta näkökulmasta ja lisää nuoren osallisuutta oman hyvinvointinsa lisäämiseen.</p>	
Asiasanat nuoriso-ohjaaja, joustava perusopetus, myönteinen tunnistaminen, työssäoppiminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Civic Activity and Youth Work

ABSTRACT

Author Hely Salmi	Number of Pages 37 + 2
Title What did you learn at school today ? -The meaning of flexible basic education in the life of young adults	
Supervisor(s)) Heli Eischer, Juha Niiranen	
Subscriber and/or Mentor Matti Koivusalo, Haaga comprehensive school, Helsinki	
Abstract <p>This final project was ordered by Matti Koivusalo, the principal at Haaga comprehensive school. The flexible basic education (JOPO) classes which operated in Alppila junior high school moved to Haaga comprehensive school in 2015 and the operations there are fairly new. As the operations differ from traditional education both the administration and personnel of the school must be supportive. The objective of this final project is to increase knowledge of flexible basic education as well as its meaning to the students among personnel. JOPO-students are collective to the whole school which, as a community, nurtures them as well.</p> <p>Flexible basic education (JOPO) is a functional, work and student participation emphasizing way to complete the last grades of comprehensive school. It is meant for students whose diploma is endangered for various reasons. I have worked in flexible basic education and its predecessor, "My Own Career" project (OMAURA), as a youth worker for several years. The operation is based on multiprofessional cooperation where a special class teacher and a youth worker work as a team.</p> <p>The objective of my final project is to adduce how grown ups who completed their comprehensive school in a flexible basic education group view those school years and what they experience to have been significant. The most important question pertains to the factors which helped them complete their school and what kind of support they felt they received during their time at school. What kind of support is significant? What sort of meaning do they award to studying in flexible basic education?</p> <p>The material for this final project was gathered by theme interviewing seven young adults who completed their comprehensive school in flexible basic education or "My Own Career" project. Between four and over ten years have passed since their time in comprehensive school. I worked as the youth leader during their studies. The fact that, despite challenging baselines, the interviewees experienced positive changes in their studies as well as life outside of school acts as a common factor.</p> <p>Based on the material it can be deduced that the support received during flexible basic education has had a very positive impact on the time the interviewees spent in comprehensive school and their lives following it. The experiences of the interviewees had multiple similarities.</p> <p>The meaning of on-the-job-learning periods was seen as significant and to have had a major effect on working life skills.</p>	
Keywords youth worker, flexible basic education, on-job- learning -periods	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO	5
2. JOUSTAVA PERUSOPETUS	7
2.1. Nuoriso-ohjaaja joustavassa perusopetuksessa	9
2.2. Sosiaalipedagogiikka nuoriso-ohjaajan työssä	11
2.3. Myönteinen tunnistaminen	13
2.4. JOPO-ryhmään hakeutumisen syitä	14
3. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
3.1. Tutkimuskysymykset ja työn tavoitteet	16
3.2. Laadullinen tutkimus	17
3.3. Haastattelujen toteutus	19
3.4. Aineiston analyysi	21
4. TUTKIMUSTULOKSET	24
4.1. Siirtyminen Jopoon	24
4.2. Nuoriso-ohjaajan tarjoama tuki Jopossa	26
4.3. Kokemukset työssäoppimisjaksoista	28
4.4. Elämää peruskoulun jälkeen	29
5. POHDINTA	32
6. LÄHTEET	36
7. LIITTEET	38

1. JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää Joustavassa perusopetuksessa eli JOPOssa peruskoulunsa käyneiden oppilaiden kokemuksia kouluajastaan. Lähestyn aihetta kirjallisuuden ja tutkimusmateriaalien, nuorten kokemusten ja oman työni kautta. Kiinnostavaa on minkälaisen merkityksen he tuolle ajalle antavat ja millaisia vaikutuksia he näkevät sillä olleen elämänselitykselle.

Olen työskennellyt Helsingissä Joustavan perusopetuksen JOPO-ryhmässä nuorisohjaajana yli 15 vuoden ajan. Jopo on toiminnallinen ja työpainotteinen tapa suorittaa peruskoulu ja se on tarkoitettu 8.- 9. luokan oppilaille, joilla on riski jäädä ilman päättötodistusta.

Joustavan perusopetus on rakennettu Omaura-toiminnassa saatujen kokemusten ja siinä kehitettyjen menetelmien pohjalta. Kehittämistyötä on tehty yhdessä toiminnassa mukana olleiden nuorten kanssa. Mahdammeko olla edelleen yhtä avoimia oppilailta tuleville kehittämisideoille? Itse olen ollut mukana kehittämässä toimintaa jo noista Omauran alkuvuosista. Omaura oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton aloittama kokeilu, jonka toimintamenetelmien esikuvana ovat New Yorkin City as School ja Berliinin Die Stadt Als Schule. Omaura oli pedagoginen interventio, jossa kokonaisvaltaisen tuen avulla pyrittiin kiinnittämään nuori koulutusjärjestelmään. Opetusministeriö kiinnostui toiminnan tuloksista ja toiminta laajennettiin koskemaan koko maata Joustavan perusopetuksen nimellä. Opiskelussa käytetään niin produktiivisen oppimisen mallia, jossa keskeistä on oppiminen aidoissa oppimisympäristöissä. Toiminnan peruseriaatteet ovat JOPOssa ja Omaurassa niin samankaltaiset, etten tässä opinnäytetyössä näe tarpeellisuutta tuoda esille näiden eroja, vaan keskityn niihin peruseriaatteisiin, jotka molemmissa ovat yhteisiä. Käytän opinnäytetyössäni toiminnasta nimitystä JOPO, paitsi niissä yhteyksissä, joissa haastateltavani ovat käyttäneet nimitystä Omaura.

Keskeisiä elementtejä toiminnassa ovat opiskelu pienryhmässä, toiminnalliset opiskelumenetelmät ja työssäoppiminen sekä yksilöllinen tuki. Työssäoppiminen,

jota lukuvuoden aikana on noin 20 viikkoa, toteutetaan eri alojen työpaikoilla. Toiminnallisuus toteutuu leireinä ja koulun ulkopuolisina oppimisympäristöinä.

Työskennellessäni JOPOssa olen tutustunut suureen määrään nuoria, joilla peruskoulun yläasteen vuosiin on mahtunut paljon haasteita. Haasteet ovat olleet ani harvoin vain kouluun ja oppimiseen liittyviä, vaan lähes poikkeuksetta haasteita on ollut nähtävissä muillakin elämän alueilla. Yhdistävänä tekijänä näillä nuorilla on selkeä koulutuksellisen syrjäytymisen riski sekä hyvinvoinnin haasteet. Toimintaan pääseminen edellyttääkin, että nuoren haasteet ovat mittavia.

Opinnäytetyössä käytetyn aineiston keräsin teemahaastattelulla. Haastateltaviksi valitsin 7 henkilöä, jotka ovat suorittaneet peruskoulun yläasteestaan 1-2 vuotta Omaurassa/joustavassa perusopetuksessa. Olen itse työskennellyt siellä nuorisohjaajana heidän koulunkäyntinsä aikana. Haastattelujen aikaan heidän peruskoulunsa päättymisestä on kulunut aikaa 4-13 vuotta.

Olen tavannut näitä entisiä jopolaisia monenlaisissa tilanteissa. Osa tapaamisista on ollut sattumia ja osa sellaisia, joissa he ovat ottaneet yhteyttä saadakseen apua esimerkiksi koulutukseen hakeutumisessa. Jollakin on saattanut päättötodistus olla hukassa tai opinnoissa on tullut vastaan hankaluuksia. Joskus kohtaaminen on tapahtunut tilanteessa, jossa tämän päivän jopolainen on mennyt työssäoppimisjaksolle ja hänen mentorinaan siellä on itsekin JOPOssa peruskoulunsa suorittanut työntekijä. Yhteistä näille kohtaamisille on se, että he haluavat kertoa kuulumisiaan. Muistelemme yhteisiä kouluvuosiamme kuin vanhat ihmiset. He kertovat keitä luokkalaisiaan ovat tavanneet ja mitä heidän elämästään tietävät. Keskusteluista välittyy lähes poikkeuksetta tunne, että yhdessä viettämämme aika on ollut merkityksellinen vaihe nuoren elämässä. Sosiaalinen media tuo tähän oman ulottuvuutensa ja tekee kuulumisien vaihtamisesta helppoa. Neuvojen antamisen ohessa saan seurata uutisia vauvoista ja valmistumisista. Sosiaalisen median avulla myös yhteys haastateltaviin onnistui helposti ja nopeasti.

Lopullisen sysäyksen opinnäytetyöni aiheen valintaan sain tavatessani perheen, jonka molemmat nuoret olivat käyneet peruskoulunsa loppuun JOPO-luokalla.

Keskustelimme porukalla noista ajoista ja heiltä saamani avoin ja kiitollinen palaute sai minut valitsemaan juuri tämän tärkeän aiheen.

Minulla on halu kehittää toimintaa todella nuorilähtöisesti. Uskon, että näillä nuorilla, jotka ovat käyneet läpi jopo-mankelin tai pikemminkin kuivausrummun, on paljon sanottavaa ja tärkeää kokemustietoa toiminnan kehittämiseen. Koen myös hyödylliseksi saada vahvistusta sille, toimimme me JOPO:n työntekijät oikealla tavalla.

2. JOUSTAVA PERUSOPETUS

Joustava perusopetus (JOPO) vakinaistettiin vuonna 2009 osaksi perusopetuksen yläkoulun toimintaa. Toiminta käynnistyi opetusministeriön kehittämishankkeena vuonna 2006. Hankkeen tarkoituksena oli kehittää uudenlaisia koulupudokkuutta vähentäviä opetusmenetelmiä ja toimintatapoja. Kehittämistoiminta sai vaikutteita ensisijaisesti Omaura-toiminnassa saaduista tuloksista. Omaura-toiminta tuli Suomeen 90-luvun alussa. Suurimpia vaikuttajia suomalaiseen Omaura-toimintaan ovat olleet Berliinin Die Stadt als Schule ja New Yorkin City as school. Molemmissa näissä työssäoppimisella on keskeinen merkitys. (Manninen, Luukannel 2008,15). Helsingissä toiminta käynnistyi 1993 ja tuolloin luokkia oli yksi nykyisen kahdeksan luokan sijaan. Joustava perusopetus toteutetaan yleisten säädösten ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden ja sisältöjen mukaisesti. Koulun toimintakulttuuria, toimintatapoja ja opetusmenetelmiä on kehitetty vastaamaan oppilaiden yksilöllisiä tarpeita.

Joustavan perusopetuksen toiminta on suunnattu niille 7-9-luokkien oppilaille, joilla on alisuoriutumista ja koulumotivaation puutetta, sekä oppilaille joita uhkaa koulutusjärjestelmän ja työelämän ulkopuolelle jääminen. Joustavan perusopetuksen keskeisiä työtapoja ovat henkilökohtainen ohjaus ja tuki, omassa tahdissa opiskelu pienryhmässä, toiminnalliset työtavat ja työpaikkaopiskelu. Peruskoulun suorittamista tuetaan tehostetun koti-kouluyhteistyön avulla. Jopo-ryhmät käyttävät leirikouluja ja erilaisia retkiä ryhmäytymisen tukemiseksi. (Manninen, Luukannel 2008,18).

Joustava perusopetus pohjautuu moniammatilliselle yhteistyölle. Opetuksen järjestäminen moniammatillisesti edellyttää, että opettajan lisäksi toimintaan osallistuu nuorten sosiaalisen kasvun tukemiseen, perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä muuhun tuki- ja neuvontatyöhön perehtynyt, opetuksen järjestäjän nimeämä henkilö tai henkilöitä (Janhonen, Sarja, 2011,31). Työparit vaihtelevat eri kunnissa ja voivat olla esimerkiksi kunnan nuorisotoimen palkkaamia nuorisotyöntekijöitä. Helsingissä JOPO-opetusta järjestetään neljässä koulussa opetusviraston ja nuorisosiainkeskuksen yhteistyönä. Kussakin koulussa on kaksi luokkaa ja työtiimin muodostavat kaksi erityisluokanopettajaa ja nuorisoohjaaja.

Hakeminen JOPO-luokalle tapahtuu pääsääntöisesti koulujen oppilashuoltoryhmien aloitteesta ja perustuu oppilaan ja hänen huoltajiensa vapaaehtoisuuteen. Hakuprosessin voi käynnistää myös esimerkiksi sosiaalityöntekijä. Moniammatillinen tiimi haastattelee JOPO-opetukseen hakevan nuoren tämän huoltajan kanssa. Haastattelun tavoitteena on pyrkiä varmistumaan siitä, sopiiko oppilas joustavan perusopetuksen ryhmään, miten hän suhtautuu JOPO:n työmenetelmiin ja kuinka hän pystyy sitoutumaan ryhmän toimintaan (Numminen, Ouakrim-Soivio 2009, 66–67).

JOPO toiminnassa keskeisenä toimintamuotona on työssäoppiminen. Työssäoppiminen JOPOssa tarkoittaa, että osa oppilaan koulunkäynnistä toteutuu eri alojen työpaikoilla. Oppilaalla on vuoden aikana neljä työssäoppimisjaksoa, joista kukin on kestoaltaan 15 - 20 päivää. Työssäoppimisen määrä vaihtelee eri kunnissa. Työpaikkojen lisäksi oppimista viedään ympäröivän yhteisön tarjoamiin oppimisympäristöihin koulun ulkopuolelle. Työpaikkaa voidaan tarkastella oppimisympäristönä useasta erilaisesta näkökulmasta:

- Työ tarjoaa nuorille koululuokasta poikkeavan ympäristön, jossa voidaan opiskella erilaisia oppiaineita. Työssä tapahtuu tavoitteellista erilaisten oppisisältöjen opiskelua.
- Ammatinvalinta ja tulevaisuusorientaatio selkiytyvät. Työssäoppimisen avulla ammatit tulevat kunnolla tutuiksi.

- Työkokemuksen kautta nuorella on mahdollisuus löytää omat vahvuutensa ja saada välineitä minäkuvansa ja itsetuntonsa vahvistukseksi. Myös sosiaaliset taidot kehittyvät.
- Onnistumisen kokemukset ja niistä saatu palaute työpaikalla vaikuttavat motivoivasti myös muuhun opiskeluun. Vaikutukset näkyvät myös muilla elämänalueilla.
- Työpaikoilla opitut taidot parantavat nuoren mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Myös arjessa tarvittavat yleiset valmiudet, kuten säännöllisyys, vastuunotto ja yleinen työelämätietous lisääntyvät.
- Valmiudet työn hakemiseen, työhaastattelussa toimimiseen ja erilaisissa työyhteisöissä toimimiseen kasvavat.

2.1. Nuoriso-ohjaaja joustavassa perusopetuksessa

Helsingissä joustavassa perusopetuksessa toteutetaan mallia, jossa työparina työskentelevät opettaja ja nuoriso-ohjaaja. Nuoriso-ohjaaja työskentelee toiminnassa kokopäiväisesti. Työnkuvat on määritelty selkeiksi vaikkakin monilta osin ne sisältävät paljon lomittaisuutta ja joustoa. Opettaja vastaa opetussuunnitelman mukaisesta opetuksesta ja arvioinnista. Nuoriso-ohjaajan tehtävät keskittyvät erityisesti nuoren sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseen. Tehtävänkuva (KUVA 1) on kehittynyt ajan myötä työn asettamien tarpeiden ja vaatimusten mukaiseksi. Olennaista on, että opettaja ja nuoriso-ohjaaja muodostavat tiimin, jonka on mahdollista tukea nuorta kokonaisvaltaisesti sekä kasvamisessa että opiskelussa. Alla on kuvattuna nuoriso-ohjaajan työnkuva, jollaiseksi se on käytännön työssäni kehittynyt. Jopo-toiminnan oppaassa esitelläänkin minun laatimaani tehtävänkuvaan perustuva esimerkki nuoriso-ohjaajan työstä. Oppaassa on nähty tarpeelliseksi esitellä yksi esimerkki tehtävänkuvasta, koska nuorisotoimen osallistuminen koulun toimintaan tässä laajuudessa on uutta. Tehtävänkuva voi vaihdella kouluittain ja kunnittain.

Nuoriso-ohjaajan tehtävänkuva omassa työssäni

1. Yksilöllinen tuki: fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen. Arjen hallinnan kysymykset
2. Ajan antaminen nuorelle ja keskustelut häntä kiinnostavista asioista.
Luottamuksellinen vuorovaikutus
3. Työpaikkaopiskelun järjestelyt: työpaikkaverkoston ylläpito, työpaikkaopiskelun seuranta. Innostaminen, rohkaisu ja käytännön tuki
4. Yhteistyö nuoren ja hänen vanhempansa kanssa nuoren asioissa
5. Osallistuminen koulun toimintaan: oppilashuolto, oppilasvalinta, yhteistyö koulun muiden toimijoiden kanssa
6. Toimiminen osana nuoren muuta tukiverkostoa
7. Nuorisotoimen sekä muiden virastojen ja kolmannen sektorin nuorille tarjoamien palvelujen tunteminen ja nuorten ohjaaminen niiden käyttöön
8. Ammatinvalintakeskustelut
9. Jälkiohjaus: yhteishaun tulokset ja jatko-opiskelupaikkojen saaminen, yhteistyö toisen asteen oppilaitosten kanssa, nuoren tukeminen tarvittaessa nivelvaiheessa
10. Leirit ja opintokäynnit: toteutus yhdessä opettajan kanssa

KUVA 1

Kiilakoski kirjoittaa koulun ja nuorisotyön yhteistyötä koskevassa tutkimuksessaan nuoriso-ohjaajan posiosta ja tehtävistä koulumaailmassa. Hän näkee yhtenä yhteistyön motiivina tuoda kouluun kohtaava ammattilainen, joka täydentää koulussa olevien aikuisten osaamista. Tällä tavoin pyritään varmistamaan, että nuorella on mahdollisuus jutteluun aikuisen kanssa ilman vastaanottoaikoja tai pelkoa siitä, että joutuu leimatuksi erityispalveluiden käyttäjäksi (Kiilakoski 2014, 57). Nuoriso-ohjaaja kuuluu siihen nuoren lähiyhteisöön, joka voi tukea tunnetta yhteisöön kuulumista ja hyvinvointia monella tasolla.

2.2. Sosiaalipedagogiikka nuoriso-ohjaajan työssä

Sosiaalipedagogiikka näkyy nuoriso-ohjaajan työtavoissa, joilla pyritään ongelmien ennaltaehkäisyyn ja lievittämiseen pedagogisin keinoin. Olennaista on nuoren arjen tuntemus, omat kokemukset, joissa nuori on elämänsä asiantuntija. Nuoriso-ohjaaja toimii yhdessä nuoren kanssa, luo hyvän suhteen häneen ja tukee häntä rinnalla kulkijan roolissa. Onnistuminen työ vaatii empatiakykyä, luottamusta, vuorovaikutusta sekä reflektointitaitoa. (Hämäläinen & Kurki 1997, 48–49.) Nuoriso-ohjaaja keskeinen työmenetelmä on dialogi, jolla hän rakentaa vuorovaikutuksellisia tilanteita ja osallistaa nuoria. Toiminnallisuus ja innostaminen ovat keskeisiä menetelmiä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 196–197.)

Omassa työssäni olen nähnyt kuinka tärkeää nuorelle on, että hänestä ollaan kiinnostuneita kokonaisuutena omana itsenään ja hänellä on mahdollisuus jutella kaikesta hänelle tärkeästä.

Työni ammatillisuutta on se, että toimin työroolissani ennustettavalla ja ammatillisella tavalla olemalla samalla läsnä oleva, kohtaava ja helposti lähestyttävä toimija. Tämä lisää arjen hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä sekä koulumenestykseen.

Yhteisöllisyyden vahvistaminen on yksi tärkeimmistä arvoista nuorisotyössä. Yhteisöllisyyteen liittyy yhteenkuuluvuuden, turvallisuuden ja luottamuksen tunteen kokeminen omassa toimintaympäristössä. Yhteenkuuluvuuden tunne lisää osallisuutta eli yksilöiden halua ja kokemusta itse vaikuttaa ja tehdä asioita oman ja yhteisen edun hyväksi. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2011).

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja teoria sopivat hyvin nuorisotyön perustaksi. Sosiaalipedagogiikassa korostuu kasvatuksen yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen luonne. Yksilön kasvu omaksi itsekseen tapahtuu vain suhteessa muihin ihmisiin. Kasvatustyön ydinkysymyksenä on luottamuksellinen ja kannustava suhde kannustajan ja kannustettavan välillä. Sosiaalipedagogisesti kyse on kahden ainutlaatuisen ihmisen välisestä vastavuoroisesta suhteesta, dialogista, jossa olennaista on tapa, jolla ihminen kohdataan. Se mahdollistaa erilaisten näkökulmien avoimen ja rehellisen käsittelyn ja tukee aidon yhteisöllisyyden syntymistä. Ihmi-

sen minuu rakentuu erilaisiin yhteisöihin kuulumalla. Sosiaalipedagogiaa kiinnostaa se miten yhteisöllisyys tukee nuoren yhteiskunnallista subjektiutta, osallisuutta, elämänhallintaa sekä toimintakykyä.

Sosiaalipedagogiset ongelmat ja ilmiöt voivat olla monenlaisia. Sen vuoksi toiminnassa käytettäviä menetelmiä on paljon. Toimintamenetelmän valintaan vaikuttaa se tarvitaanko korjaavaa vai ennalta ehkäisevää toimintaa. Sosiaalipedagogiikka ei ole pelkkä ajatusrakennelma tai ideologia. Sosiaalipedagogiikasta voidaan puhua vasta kun se muuttuu käytännön toiminnaksi

Menetelmissä on tiettyjä peruseriaatteita ja yhtäläisyyksiä:

- ihmisten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen
- yksilön tai yhteisön elämänlaadun parantaminen
- ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja dialogiin perustuminen
- ihmisten osallistuminen kaikkiin toimintaprosessin vaiheisiin yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

Nuorta ohjataan kohti sen yhteiskunnan jäsenyyttä, jossa hän elää ja johon hän kuuluu. Häntä kannustetaan osallistumaan, kehittymään ja ottamaan vastuuta itsestään (Hämäläinen & Kurki 2007).

Sosiaalipedagogiikan peruskäsitteellä elämänhallinta Hämäläinen (1999) tarkoittaa sekä yksilön sisäistä että ulkoista elämänhallintaa. Sisäistä elämänhallintaa hän kuvaa yksilön kyvyksi selviytyä itsenäisesti elämän eri vaiheisiin kuuluvista kehitystehtävistä. Ulkoisella elämänhallinnalla hän puolestaan tarkoittaa mm. riittävää toimeentuloa ja työtä sekä osallisuutta ihmissuhteissa, palveluissa ja harrastustoiminnassa. Sisäinen elämänhallinta voidaan nähdä myös kykynä sopeutua elämän muutoksiin ja kohdata vaikeuksia (Tampereen ammattiopisto 2017). JOPO- oppilaiden elämänhallinnan puute näkyy usein piittaamattomuutena omia asioita kohtaan ja sen seurauksena heikkona vastuunottona opiskelu- ja muissa elämäänsä koskevissa asioissa.

2.3. Myönteinen tunnistaminen

Myönteisen tunnistamisen perusajatus soveltuu JOPO-toimintaan monin tavoin. Se luo mahdollisuuden lähestyä nuoren elämää uudesta näkökulmasta ja lisää nuoren osallisuutta oman hyvinvointinsa lisäämiseen.

Siinä on olennaista, että nuoria kohdattaessa, heitä eikä heidän toimintaansa arvoteta, vaan ollaan kiinnostuneita heidän toiminnastaan ja siitä mikä heille on tärkeää. Menetelmässä etsitään voimavaroja ongelmiin keskittymisen sijaan. Myönteisen tunnistamisen kolme tukipilaria ovat tutustuminen, tunnustaminen ja tukeminen. Tutustuminen on myönteisen tunnistamisen edellytys. Sen avulla on mahdollista tulla tietoisiksi kullekin ihmiselle tärkeistä asioista. Ilman tätä sekä tunnustuksen antaminen että tuen muotojen valitseminen sisältävät väärin tunnistamisen riskin. Tutustumisen tärkeys jää usein huomaamatta kiireen ja resursien niukkuuden vuoksi.

Tunnustaminen osana myönteistä tunnistamista voi toteutua monin tavoin ja saada erilaisia merkityksiä nuoren elämässä. Nuorelle on jo syntynyt kuva itsestään aikaisempien kokemusten ja saadun palautteen seurauksena. Tästä syystä tunnustuksen antajan on oltava tietoinen, että intuitiivisella palautteella voi olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. Nuorille itselleen tärkeiden asioiden erityinen huomioiminen myönteisellä tavalla ei jää heiltä huomaamatta. Seuraukset voivat olla välittömiä tai tulla näkyviin vasta viiveellä. Parhaimmillaan myönteisellä tunnustuksella on yhteisöjä tiivistävä voima.

Nuoria ei pidä kohdata passiivisina tuen kohteina vaan toimijoina, joilta löytyy kykyä ja valmiuksia sekä omansa, että muiden ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen ja pahoinvoinnin ehkäisemiseen. Tukemiselle tarkoitetaan niitä erityisiä ja vaihtelevia tapoja, joilla ammattilaiset ja muut arjen aikuiset voimaannuttavat nuoria oman arkiympäristönsä tietoisina ja omanarvontuntoisina osapuolina. Nuoren toimijuus nähdään hänen mahdollisuutenaan vaikuttaa sekä omaan elämäänsä että yhteisöihin, joissa hän elää ja vaikuttaa (Häkli, Kallio, Korkiamäki 2015).

Tuomas Hirvonen (2016) kirjoittaa AJATUSTARHA -blogissaan, että pedagogisena orientaationa myönteinen tunnistaminen tarkoittaa huomion kohdistamista riskeistä resursseihin, haitoista hyvinvointiin ja yksilöllisyydestä yhteisöllisyyteen. Sen tavoitteena ovat kohtaamiset ja toimintatavat, jotka tukevat lasten ja nuorten itseluottamusta ja itsetuntoa. Hänen mukaansa myönteinen tunnistaminen ei ole vain menetelmä, jonka voi opiskella kirjoista, vaan asenne, joka suuntaa koko elämää.

2.4. JOPO-ryhmään hakeutumisen syitä

Joustavan perusopetuksen toimintamalli on kehitetty ehkäisemään ennakolta koulumotivaation heikkenemistä ja koulutuksesta putoamista. JOPO-oppilaat ovat nuoria, joita uhkaa peruskoulun keskeyttäminen tai vaihtoehtoisesti sen suorittaminen vahvasti alisuoriutuen. Heillä on usein vaikeuksia sopeutua tavanomaiseen yläkoulun opetukseen. Oppilas on saattanut jättäytyä koulusta pois kokonaan jääden näin pahasti jälkeen opinnoissaan (Manninen, Luukannel 2008,18).

Nuori kokee, että vaihtuvat opettajat ja opetusryhmät tuottavat irrallisuutta ja vaikeuksia kiinnittyä kouluun. Ulkopuolisuuden kokemus näkyy haasteina auktoriteettisuhteissa. Haastatellut kertovat, että suhteet luokkakavereihin olleen ongelmallisia, jopa draaman värittämiä ja niihin liittyy usein kiusaamisproblematiikkaa.

”Mä tuun ihmisten kanssa toimeen, mutta en opettajien.” (Tino 20v.)

”Meidän koulussa oli inhottava ilmapiiri ja tuli tunne että haluan pois sieltä. Meidän luokkalaiset oli ekaks hyviä kavereita keskenään, mutta jotenkin tuossa iässä syntyy draamaa tosi helposti. Tuli kaikkia riitoja ja huonot välit melkein kaikkien kanssa ja sitten vaan halus eroon niistä draamaympyröistä.” (Riina 24 v.)

”Olin ollut tosi pitkään henkisesti ja fyysisesti kiusattu ja se vaan jatkui, kunnes jäin kokonaan pois kasiluokan puolelta välissä. Tuntui, etten jaksa enää, vaan jäin kotiin.” (Anssi 30 v.)

Manninen ja Luukannel (2008) puhuvat monisäikeisestä ongelmien vyyhdistä, jonka seuraukset näkyvät nuoren runsaina poissaoloina, motivaatiovaikeuksina ja häiriökäyttäytymisenä. He pitävät perhetaustaa tärkeimpänä syynä oppilaiden

vaikeuksiin. Koulupudokkuus ei siten ole ensisijaisesti kouluun liittyvä tai koulun yksin ratkaistavissa oleva oppimisteoreettinen ongelma, vaan enemmänkin perhe-elämään ja vanhemmuuteen liittyvä ongelmavyöhyke. Tämän ratkaisemiseksi moniammatillinen yhteistyö ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on ensiarvoista. (Numminen ym. 2009,18). Kodeissa ei aina jakseta olla kiinnostuneita nuorten tulemisista ja menemisistä. Joillakin kotiasiat näyttävät olevan kunnossa, mutta huoltajilta puuttuu auktoriteettia tai keinoja asettaa rajoja ja vaikuttaa lapsensa elämäntapoihin.

”Äiti oli yksinhuoltaja ja isä oli kuollut aika äskettäin. Isä oli kylläkin ollut hyvin etäinen ja poissaoleva. Odotettiin aina että isä tulisi. Se varmaan vaikutti mun koulumotivaatioon. Äitini oli helluntalainen ja aika tavalla ylisuojeleva ja vähän niin kuin varmaan halusi pitää meidät kotona pahan maailman ulkopuolella. Meitä on kolme veljestä ja veljien ongelmat oli isoja, toisella oli anoreksia ja toinen oli Hesperiasa välillä. Oli helppo jäädä kotiin, kun äiti tuki sitä. Oltiin siellä kotona kaikki.”(Anssi 30 v.)

Vuorovaikutus nuoren ja vanhemman välillä on muuttunut negatiiviseksi ja arvostamattomaksi tai puuttuu kokonaan. Sekä nuori että vanhempansa ovat uupuneita tilanteeseen ja näkevät JOPO-toiminnan eräänlaisena ”viimeisenä oljenkorvena”. JOPO-ryhmissä Helsingissä on usein oppilaita, jotka asuvat muualla kuin omien vanhempiansa kanssa. He voivat asua isovanhemman tai muun sukulaisen luona tai olla sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Tällöin yhteistyötä tehdään oppilaan lähiaikuisen kanssa.

Oppilaiden kanssa keskustellessani he ovat tuoneet esille, että heille on syntynyt vahva osaamattomuuden tunne, jonka seurauksena motivaatio koulua kohtaan on heikentynyt. Tämä liittyy siihen, että näiden oppilaiden vahvuus- ja osaamisalueet ovat muita kuin kouluissa eri oppiaineissa perinteisesti arvostetaan. Tämä tulee esille myös tekemissäni haastatteluissa sekä arjen työssä. Tarvitaan poisoppimista tästä osaamattomuuden tunteen kehästä. Oppimiseen liittyvät toistuvat epäonnistumisen kokemukset aiheuttavat helposti pysyviä itsetunto-ongelmia, josta seurauksena on negatiivinen käsitys itsestä oppijana vaikuttaen koko koulupolkuun. Tekemällä oppiminen ja omasta toiminnasta saatu palaute auttaa nuorta huomaamaan vahvuuksiaan osaamisensa puutteiden.

Jopo-toimijoita haastatelleet Janhonen ja Sarja kirjoittavat, että oppilaiden elämäntaitotaidot ovat kateissa. Nuoren on vaikea ennakoita oman toimintansa seurauksia. Yhä yleisempää on, että yöunen määrä jää liian vähäiseksi ja on riittämätön kasvuikäisen nuoren todelliseen tarpeeseen nähden. Nuoren yöuni voi häiriintyä ympäristön vaikutuksesta ja hänestä riippumattomista syistä.

Työssäni olen havainnut olevan yhä yleisempää, että nuori koukuttuu some - ja pelimaailmaan niin vahvasti, että säännöllinen koulunkäynti häiriintyy.

Toista kertaa yhdeksättä luokkaa käyvä 16-vuotias poika kertoo:

”Mun vuorokausirytmii on ollut ihan sekaisin ,vähän niinku pelaamisen takia, mut nyt mä oon keksinyt siihen hyvän ratkaisun. Mä meen nukkumaan kahdeksalta ja sit voin nousta pelaamaan yöllä kolmelta ja saan silti tarpeeks unta.”(Poika 16 v.)

Oppilaan ongelmat voivat liittyä myös monimuotoisiin oppimisvaikeuksiin sekä käytöksen ja tunne-elämän häiriöihin. Osalla nuorista elämää hankaloittavat mielenterveyden pulmat, joista tavallisinta on masennusoireilu.

”Onnistuin pääsemään eroon vanhan koulun ahdistavista kokemuksista ja masennus helpotti. Äidin kanssa välit parani ja äidinkin stressi vähän lievittyi.(Minna 20 v.)

3. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvaan opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tavoitteet sekä aineistonkeruun. Lisäksi kerron kuinka käsittelen aineistoa.

3.1. Tutkimuskysymykset ja työn tavoitteet

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda esiin, miten jo aikuistuneet joustavan perusopetuksen ryhmässä peruskoulunsa käyneet nuo kouluvuotensa näkevät ja minkä he kokevat olleen merkityksellistä. Tärkein kysymykseni koskee niitä teki-

jöitä, jotka ovat auttaneet heitä peruskoulun koulun loppuun saattamisessa ja milaista tukea he kokevat saaneensa kouluvuosiensa aikana. Minkälainen tuki on merkityksellistä? Minkälaisen merkityksen he antavat sille, että he ovat käyneet koulua Joossa?

Opinnäytetyössä tarkastelen näitä kysymyksiä, kun haastateltavien koulunkäynnistä JOPOssa on kulunut aikaa jo useampi vuosi. Tämä aikaperspektiivi mahdollistaa myös sen tarkastelun, mistä opituista taidoista he ovat hyötäneet myöhemmissä elämänsä vaiheissa. Minua kiinnostavat myös toimintaan kohdistuvat muutosehdotukset. Työni lopussa pohdin nuoriso-ohjaajan roolia yksittäisen nuoren ja koko ryhmän tukemisessa Joossa. Miten matalan kynnyksen mahdollisuus yksilölliseen tukeen lisää oppilaan toimintakykyä ja hyvinvointia?

Pohdin työssäni usein miten luoda niin myönteinen kokemus avun saamisesta, että nuori hakee tukea ja ottaa apua vastaan myös muissa elämänsä kulkuvissa valintatilanteissa ja nivelvaiheissa. Onnistumme yhdessä luomaan sellaisia oppimistilanteita, joissa opitut asiat ja onnistumisen kokemukset kantavat myös myöhemmässä elämässä?

Haluan tukea nuorta niin, että hänen sinnikkyytensä kasvaa passivoitumisen sijaan ja hän oppii ottamaan vastuuta niin omasta opiskelustaan kuin muustakin elämästään. Sosiaalipedagogiikassa puhutaan voimaantumisen, jolloin yksilö kehittyy passiivisesta objektista aktiiviseksi subjektiksi ja siirtyy näin oman elämänsä matkustajasta kuljettajaksi.

3.2. Laadullinen tutkimus

Tässä työssä perusmenetelmänä on laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineisto hankitaan tutkittavilta vuorovaikutussuhteessa. Tutkija menee tutkittavan luo ja näin mahdollistuu suora kontakti tutkijan ja tutkit-

tavan välille. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kokonaisvaltainen ja syvälinen ymmärrys ilmiöstä ja huomio on koko ajan tutkittavien omassa näkökulmassa. Siinä pyritään ymmärrykseen siitä, mistä ilmiössä on kyse. Kiinnostus kohdistuu ihmisten itsensä ilmiölle antamiin merkityksiin. Laadullisen aineiston analyysivaihe on vaiheittainen prosessi, joka ei pyri yleistämään ja siitä puuttuvat määrällisen tutkimuksen tiukat tulkintasäännöt (Kananen 2014, 71- 77).

Laadullisen tutkimuksen yksi alalaji on narratiivinen tutkimus. Narratiivi tarkoittaa kertomusta. Narratiivisessa tutkimusstrategiassa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia kertomuksia tutkimuskohteesta kerrotaan tai millaisena kertomuksena tutkimuskohde on olemassa kulttuurissa tai yhteiskunnassa. Narratiivinen tutkimus on tutkimusotteena moninainen ja väljä, siksi sen sisällä ei ole yhtenäistä ja selvärajaista ajattelutapaa. Ihmisten ajatellaan muodostavan ymmärryksensä ja oman identiteettinsä kertomusten avulla, joissa yksilö ilmentää niitä merkityksiä, joita on luonut elämästään ja itsestään. Siinä ihmisten toiminnan ja ilmiöiden merkitykset nähdään rakentuvan erilaisissa kertomuksissa, joiden tutkiminen on siksi tärkeää. Kertomus on tällöin vahvasti sidoksissa aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen kontekstiin. Merkitystenannossa tutkimusote poikkeaa muiden laadullisten tutkimusotteiden tutkijalähtöisyydestä, sillä tutkija ja tutkittava pyrkivät luomaan kertomuksen avulla yhteisen merkityksen. Narratiivinen tutkimus ei pyri objektiiviseen tai yleistettävään tietoon, vaan paikalliseen, henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon (Heikkinen 2001, 157-158).

Minua oli jo pitkään kiinnostanut se miten ne entiset ”omat” jopolaiseni ovat löytäneet oman paikkansa elämässä ja yhteiskunnassa. Minkälaisia elämänpolkuja he ovat kulkeneet ja millaisia tarinoita heillä on kerrottavana. Halusin tavata heitä henkilökohtaisesti. Tutkittava ilmiö oli minulle hyvin tuttu työskenneltyäni JOPO-toiminnassa sen alkuvuosista asti.

Tiedonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Sitä käytettäessä tutkijalla on oltava ennakkonäkemys ja tietoa ilmiöstä, jotta hän voi laatia keskustelurunгон ja siihen liittyvät apukysymykset. Teemahaastattelulla tutkija pyrkii keskusteltamalla saamaan tutkittavan ilmiön haltuunsa ja sitä kautta pyrkii lisäämään ymmärrystään haastateltavan avulla. Teemahaastattelu on keskustelunomainen

tilanne, jossa käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja ja edetään aina haastateltavan ehdoilla. (Kananen 2014, 71 -77) Valitsemalleni ja minulle ennestään tutulle kohderyhmälle tiesin olevan luontevampaa kertoa kokemuksistaan suullisesti kirjoittamisen sijaan. Henkilökohtainen, luottamuksellinen ja avoin keskustelu voi tuottaa onnistuessaan paljon tietoa, jota voidaan käyttää JOPO-toiminnan kehittämisessä.

3.3. Haastattelujen toteutus

Haastateltaviksi valitsin seitsemän nuorta aikuista, joilla peruskoulun päättämisestä ja päättötodistuksen saamisesta on kulunut aikaa neljästä vuodesta yli kymmeneen vuoteen. Heistä neljä on nuoria naisia ja kolme nuoria miehiä. He ovat suorittaneet peruskoulun yläasteestaan yhdestä kahteen vuoteen joustavassa perusopetuksessa tai Omaurassa. Työskentelin heidän luokkiensa nuorisohjaajana heidän suorittaessaan peruskouluaan. Yhdistävänä tekijänä heillä on myös se, että lähtötilanne ennen JOPOon siirtymistä oli ollut erityisen haastava, mutta heidän koulunkäynnissään ja muussakin elämässään tapahtui myönteistä muutosta koko ajan. Minulla oli myös tiedossa, että he kaikki olivat hakenneet ammatilliseen koulutukseen. Olin tavannut heitä satunnaisesti heidän piipahtaessaan kertomassa kuulumisiaan tai seurannut heidän vaihteita sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisen median kautta myös esitin heille haastattelupyynnön opinnäytetyötäni varten.

Pyysin heiltä apua koulutehtävissäni. Kaikki vastasivat pyyntöön myöntävästi ja he sanoivat auttavansa mielellään vuorostaan minua. Pyyntö nähtiin myös toivomallani tavalla hiukan humoristisena ja eräs haastateltavista kysyikin, että miksi ihmeessä minun ikäiseni ihminen enää opiskelee. Myönteisen vastauksen saatuaani lähetin heille haastattelua edeltävän ennakkotehtävän sähköpostilla (Liite 1). Ennakkotehtävässä pyysin heitä muistelemaan ja tekemään mielessään ”pienen aikamatkan murrosiän ja yläasteen kuohuvaan maailmaan”. Pyysin heitä pohtimaan myös niitä tekijöitä, jotka johtivat JOPOon siirtymiseen. Teemahaastattelun kysymykset pyrin muotoilemaan hyvin avoimiksi, jotta ne mahdollistavat

jokaiselle haastateltavalle hänen oman tapansa kertoa. Haastattelun alussa korostin, että haastateltava valitsee itse mitä haluaa kertoa.

Jopoon siirtyminen ja siihen liittyvät tekijät olivat myös ensimmäinen haastattelu-teemani. Muut haastattelun teemat koskivat heidän kokemustaan JOPOssa saadusta tuesta, työssäoppimisjaksoista, sekä siirtymästä elämään peruskoulun jälkeen. Viimeinen tema käsitteli tämän hetkistä elämää. Teemoja tarkensin yksityiskohtaisemmilla kysymyksillä. Teemahaastattelun runko on liitteenä 2. Haastattelut toteutin kolmessa eri paikassa. Kolme niistä tein Itäkeskuksen Stoa-moitoimitalossa ja kaksi Haagan peruskoululla. Yhden haastatteluista tein haastateltavan työpaikalla. Tilan kriteerinä oli, että se on riittävän rauhallinen häiriötöntä haastatteluhetkeä varten. Yhden haastattelun kohdalla tilan häiriöttömyys ei aivan toteutunut. Seuraavassa on kuvaus kyseisestä haastattelutilanteesta.

”Haastattelu tehtiin kaupan takahuoneessa, jossa erilaisten laitteiden pöhinä täytti tilan. Muun muassa kylmälaite- ja kassajärjestelmän varavirtajärjestelmä oli jotenkin epäkunnossa ja ujelsi enemmän ja vähemmän säännöllisin ajoin. Yritimme vuorata sitä kaiken maailman vällyillä, mutta äänien peittäminen ei onnistunut. Naureskelimme ajatukselle kylmälaitejärjestelmän sulkemisesta! Tilaa ei oikein tässä vaiheessa voinut enää vaihtaakaan, joten yritimme olla metelistä välittämättä ja istuimme kuin istuimmekin sen keskellä lähes kolme tuntia. Vasta litteroidessa tajusin kuinka voimakkaita äänet olivat. Paikka paikoin sai todella pinnistellä, että sai selvää puheesta. Kesken haastattelun myyjä kävi raportoimassa kauppiaille kaupassa käyneistä kaljan näpistelijoistä.”

Nauhoitin haastattelut ja litteroin ne haastattelua seuraavana päivänä. Haastattelun aikana en tehnyt muistiinpanoja ja pikaisella litteroinnilla halusin varmistaa, että muistan asioita ja kysymyksiä, joita tilanteessa nousi itselleni mieleen. Kuuntelin ja luin haastattelut useita kertoja tullakseni tutuksi aineiston kanssa. Haastattelut kestivät noin tunnin, mutta yksi niistä venähti kolme tuntiseksi. Kaikki haastattelut toteutuivat sovitusti ja tunnelma niissä oli rento ja hyväntuulinen.

Ennakkotehtävän tarkoituksena oli toimia keskustelun virittäjänä ja siinä se toimiikin hyvin oikein hyvin. Ennen varsinaista haastattelua kerroin vielä omasta opiskelustani ja siitä, kuinka ja mihin heidän tuottamaansa materiaalia tullaan käyttämään. Useampi haastateltavista oli huolissaan, että osaako hän kertoa juuri oikeita asioita ja vastata kysymyksiin oikein. Jouduin vakuuttelemaan heitä siitä,

että juuri heidän kertomansa on tärkeää opinnäytetyöni kannalta, eikä ole olemassa mitään yhtä oikeaa tapaa tai oikeita vastauksia. Haastattelun päästyä käyntiin, ei huolta tästä juuri enää tullut esille, vaan kerronta oli vapaata ja innostunutta. Nauhoituksissa ei voitu naurulta välttyä ja muutenkin tunteet olivat hetkittäin pinnassa. Varsinaisen haastattelun ja nauhurin sammuttamisen jälkeen juttelimme vielä jonkin aikaa vapaamuotoisesti teemoista ja niiden ulkopuolelta.

Olin ajatellut yhdeksi vaihtoehtoiseksi tiedonkeruumenetelmäksi myös ryhmähaastattelua, mutta viimeistään tässä vaiheessa huomasin teemahaastattelun olleen juuri oikea valinta aineiston keräämiseksi. Olin hylännyt ajatuksen ryhmähaastattelusta, koska se ei olisi välttämättä mahdollistanut heidän todellista kuuluksi tulemistaan. Haastateltavat eivät olleet tuttuja keskenään, vaan olivat olleet JOPOssa eri vuosina. Tästä syystä tilanne olisi saattanut muodostua jollekin haastateltavista sosiaalisesti liian jännittäväksi ja epämiellyttäväksi oman tarinan kertomiselle. Pidän mahdollisena, että joku olisi voinut jopa kieltäytyä osallistumasta esimerkiksi ujouttaan tai anonymiteettisyyttä.

3.4. Aineiston analyysi

Laadullista aineistoa analysoidessa pyritään tiivistämällä löytämään olennaiset sisällöt kerätystä aineistosta. Tiivistettäessä on huomioitava, ettei aineiston informaation sisältö muutu. Laadullisen aineiston analyysissä tavoitteena onkin muokata monimuotoisesta ja hajanaisesta tutkimusaineistosta selkeää ja uutta tietoa tuottavaa (Eskola & Suoranta 1998, 13).

Ensimmäisenä vaiheena on haastattelujen tuottaman aineiston läpikäyminen, rajaaminen ja tutkimuksen kannalta kiinnostavien asioiden merkitseminen. Tämän jälkeen esiin nousseet merkinnät kerätään yhteen sekä luokitellaan, tyypitellään tai teemoitellaan ennen lopullisen tutkimusraportin kirjoittamista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93). Valitsin teemoittelun oman haastatteluaineistoni tarkastelutavaksi.

Teemoittelu on luonteva etenemistapa teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. Teemat, joista haastateltavien kanssa on puhuttu, löytyvät yleensä kaikista haastatteluista joillakin tavoin. Joskus teemat muistuttavat aineistonkeruussa käytettyä teemahaastattelurunkoa, mutta näin ei aina ole. Joskus aineistosta löytyy uusia teemoja, eivätkä ihmisten käsittelemät aiheet välttämättä noudata tutkijan tekemää järjestystä ja jäsenystä ihmisten puheesta litteroitua tekstiä tuleekin tarkastella ennakkoluulottomasti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Teemoja eli keskeisiä aiheita muodostetaan useimmiten aineistolähtöisesti etsimällä tekstimassasta sen eri haastatteluja, vastauksia tai kirjoitelmia yhdistäviä tai erottavia seikkoja, mutta myös teorialähtöinen, jonkin tietyn viitekehyksen tai teorian mukaisesti ohjautuva teemoittelu on mahdollista. Teemoittelussa kootaan kaikista haastatteluista ne kohdat, joissa puhutaan ko. teemasta. Kokoamisen voi tehdä erilaisilla ”leikkaa ja liimaa”-tekniikoilla järjestelemällä ne omiksi kokonaisuusikseen. Tutkimusraportissa teemojen käsittelyä havainnollistetaan haastatteluista poimituilla sitaateilla. Sitaatteja käytetään harkitusti ja niihin liitetään tutkijan omaa kommentointia ja tulkintaa. Kuvattaessa ilmiötä ja tutkittavien kokemusta, runsaskin sitaattien käyttö on mahdollista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Keräämäni aineiston olen teemoitellut haastattelun kysymysrunnon mukaisesti. Haastattelu-teemojen avulla pyrin selvittämään JOPO-ajan merkitystä siellä opiskelleille heidän jo aikuistuttuaan. Seuraavien teemojen ja niihin laatimineni apukysymysten avulla uskon saavani kattavaa ja olennaista tietoa kehittämistyöni kannalta.

Käyttämäni teemat ovat:

1. JOPOon siirtyminen aikaisemmasta koulusta ja siihen liittyvät tekijät
2. JOPOssa saatu tuki ja sen merkitys elämälle silloin ja myöhemmin
3. Työssäoppimisen vaikutukset koulumotivaatioon, ammatinvalintaan ja työelämätaitoihin
4. Siirtyminen jatko-opintoihin ja opiskelu valitussa oppilaitoksessa

5. Nykyinen elämäntilanne
6. Kehittämisehdotukset JOPO-toiminnalle

Haastattelujen tuottamaa aineistoa voidaan ajatella myös tarinoina, joissa kuvataan tietyn elämänvaiheen tapahtumia. Näiden tarinoiden alku sijoittuu peruskouluvuosiin, kertojasta riippuu alkaako tarina varhaisista kouluajoista vai sijoittuuko se vasta yläasteaikoihin. Kertoja näin ollen itse päättää mistä hänen tarinansa alkaa. Teemahaastatteluni viimeinen teema käsittelee nykyhetkeä ja määrittää näin tarinan lopun. Haastattelutilanteissa ja jo haastattelupyyntöjen vastauksissa välittyi into kertoa oma tarinansa. Itselleni syntyi tunne, että heille oli oikeasti merkityksellistä päästä kertomaan tuosta ajasta ja siitä millaisena he sen muistavat.

”Sehän tästä muistelemisesta hauskaa tekeekin, että mitä mä oikeesti muistan muistanko niinku oikeita muistoja vai kuinka. Kaikki ne muistot on tuolla jossain, mutta vain jotkut sieltä nousee pintaan. Osaankohan mä niinku kertoa oikeita asioita ja vastata näihin kysymyksiin.”(Riina 24 v.)

On varmasti selvää, että kouluajoista kulunut aika sekä haastateltavan ikä vaikuttavat siihen kuinka tapahtumat muistetaan ja millaisina ne koetaan. Korostin heille, että nimenomaan heidän henkilökohtaisilla kokemuksillaan on merkitystä ja juuri niistä olen tässä opinnäytetyössäni kiinnostunut.

Muistot palauttavat muistelijan menneisiin kokemuksiin ja muistamisen arvoiset asiat ovat muistelijan itsensä määriteltävissä. Muistelija ottaa menneen haltuunsa aivan kuin ei olisi menettänytään sitä, ja aivan kuin muistot kaikkine yksityiskohdineen olisivat todellisia (Korkiakangas 1996, 35). Siihen, mikä on muistamisen arvoista, vaikuttaa lisäksi yhteisö ja hetki, jossa muistelija muistelee menneisyyttä. Ajallisesti muistitietotutkimus sijoittuu nykyhetkeen, vaikka siinä tarkastellaankin menneisiin tapahtumiin liittyviä muistoja. Mennyttä tulkitaan siis aina nykyhetkessä (Nurminen 2014).

4. TUTKIMUSTULOKSET

Esittelen opinnäytetyön tulokset teemahaastattelun teemojen kautta. Haastatteluiden pääteemoiksi valitsin JOPOon siirtymisen, JOPOn tarjoaman tuen, työsäöppimisen ja elämän peruskoulun jälkeen. Hirsjärven ja Hurmeen (2006,135 - 136) mukaan laadullinen aineistoanalyysi alkaa jo haastattelutilanteessa, jolloin haastattelijä tekee havaintoja ja johtopäätöksiä haastateltavien vastauksista. Jo haastattelutilanteissa havaitsin kertomuksissa ja vastauksissa paljon yhtäläisyyksiä. Haastattelujen ja havaintojen perusteella voi sanoa, että Jopo- vuodet ovat olleet heille merkittäviä ja muistot tuosta ajasta ovat hyvin myönteisiä. Tavoitteena oli saada mahdollisimman rehellistä ja avointa tietoa, mutta tiedostaen myös sen, että kulunut aika saattaa kullata muistoja. Käytän sitaatteja runsaasti, koska niiden kautta välittyy juuri se mitä he itse haluavat kertoa.

4.1. Siirtyminen Jopoon

Haastateltavat kuvasivat moninaisia syitä siihen, että oli päätetty hakeutua JOPO-luokalle. Usea heistä kertoi lintsanneensa paljon yläasteella. Poissaoloja oli kertynyt jopa useita kuukausia. Sen seurauksena koulutehtäviä oli jäänyt rästiin ja oli syntynyt tunne, että ei selviä niistä. Motivaatio yleisopetuksen tarjoamaan koulumuotoon oli laskenut kaikilla.

”Mä olin yläasteella ja koulu ei mennyt oikein hyvin tai oikeastaan en käynyt siellä ollenkaan. Mua ei kiinnostanut koulu niinku ei yhtään. Se yks erityisope, joka oli ihan mahtava ja oli auttanut mua kaikessa rupes juttelee mulle Omaurasta. Se sano, että mun kannattais hakee sinne,että se vois auttaa mua. Mä kysyin heti, että onks mussa jotain vikaa vai mitä?” (Jenny 24v.)

Kaikki kertoivat että heillä oli ollut koulussa joku aikuinen, joka oli ottanut Jopo-luokalle siirtymisen puheeksi. Haastatteluissa mainittiin opettaja, erityisopettaja ja kuraattori, jotka olivat työskennelleet pitkään nuoren kanssa koulumotivaation parantamiseksi.

”Kuraattori tuli ehdottamaan jopoa, Aluks mä olin sitä vastaan ja vaan revin niitä jopo-lappuja mutta sitten se sai mut vakuuttuneeks että kannattais siirtyä. Meidän koulussa oli inhottava ilmapiiri ja tuli tunne, että haluan pois

sieltä. Tehtiin hakemus yhdessä kuraattorin kanssa ja sit tultiinkin jo haastatteluun äidin kanssa.” (Riina 20 v.)

Yksi haastateltavista kertoi kokeneensa kiusaamista aikaisemmassa koulussa. Kiusaaminen oli alkanut hänen kohdallaan alkanut jo ala-asteella ja ollut rajua. Kaksi haastateltavista kuvasi luokkayhteisön keskinäisiä riitoja ja huonoa ilmapiiriä.

”Olin ollut tosi pitkään koulukiusattu ja jättänyt kasiluokan kesken puolessa välissä. Yritin käydä sitä yhden opettajan kanssa iltaisin kirjastossa jotta oisin saanut kasin käytyä. Ei se oikein onnistunut ja mun koulunkäynti loppui kokonaan.” (Anssi 30 v.)

Osa haastateltavista toi esiin kotiin ja perheeseen liittyviä asioita. Yhdellä oli kokemus, että vanhempien ero vaikutti koulumotivaation laskuun. Kahdella haastateltavista koulunkäynnin ongelmat olivat johtaneet laitossijoitusjaksoon. Yksi haastateltavista kertoi äidin mielenterveysongelmista ja isän kuolemasta. Yhden haastateltavan perheessä oli ollut huoltajuuskiista, jonka seurauksena perheen lapset olivat vaihtaneet asuinpaikkaa useaan kertaan. Osa kertoi kuitenkin saaneensa aina kotoa tukea vaikka onkin ollut vaikeaa,

”Kotona on kaikki ollut aina tosi hyvin. Äiti on aina tukenut mua. Ehkä se kaikki oli vaan jotain teiniangstia. Mut jälkikäteen on miettinyt että miks mä olin niinku tollanen”. (Jenny 24 v.)

Piironen-Malmi & Strömbergin (2008,179-180) mukaan nuori tarvitsee kasvaakseen henkistä ja fyysistä läheisyyttä. Nuoruuden ikävaiheelle on tyypillistä tunnevyöryt ja nuoren lähellä olevan aikuisen osoitettava välittämistä olemalla käytettävissä, kun nuori sitä tarvitsee. Koulun ensisijainen tehtävä on auttaa nuorta kasvamaan ihmisenä kehittäen samalla sosiaalisia taitoja. Tähän kasvuun on aikuisten tärkeää luoda ilmapiiri, jossa jokainen nuorella on mahdollista oppia.

4.2. Nuoriso-ohjaajan tarjoama tuki Jopossa

Haastateltavat kokivat Jopo-työparin aikuisten olleen oikeasti kiinnostuneita heistä ja heidän auttamisestaan. Jopo-opiskelulla ja aikuisten tuella oli myönteistä vaikutusta elämänasenteeseen sekä se viritti luottamusta tulevaisuuteen. Jopo-toiminnalle on tyypillistä kannustaminen omien asioiden hoitamiseen ja arjenhallintaitojen kehittymiseen. Seuraavasta haastatteluotteesta selviää millaiseksi ilmapiiri ja vuorovaikutus oppilaiden ja työntekijöiden välillä koettiin.

”Jälkikäteen oon tajunnut, että kaikki se mitä nyt oon ja mitä nyt teen juontaa niistä ajoista. Jos sitä käännekohtaa, jossa ihmiset virkansa puolesta tai muuten vaan ohjaa oikeille jäljille elämässä ei olis. En tiedä missä sitä olisi ilman, se oli tosi tärkeää, että oli välittäviä ihmisiä, kun itsellä ei sellaista kotona ollut. Saatu tuki oli henkilökohtaista. Mua tuettiin kaikessa, eikä tuomittu millään tavalla. Erityisesti se tuntui hyvältä. Jälkikäteen tuntuu, että on ollut etuoikeutettu kun näin on ollut.” (Anssi 30 v.)

Kokemukset voivat vaikuttaa nuoren toimintaan vielä vuosienkin päästä vastaavissa tilanteissa. Nuoren saama palaute vaikuttaa siihen, millaisena oppijana hän itsensä pitää. Palautteella on myös vaikutusta siihen miten nuori itsensä kokee ja millaisia mahdollisuuksia hän itsellään uskoo olevan. Palautteella voidaan ylläpitää nuoren uskoa tulevaisuuteen sekä omiin mahdollisuuksiin (Lämsä 2009, 38).

”Koulunkäynti oli Omaurassa tosi erilaista. Se oli mulle vähän niinku toinen perhe. Ryhmähenki ja siks kaikilla oli hyvä meininki. Te opettajat olitte niinku meitä varten siellä ja tuitte meitä. Se oli tärkeä juttu.” (Jenny 24 v.)

”Eka vuosi jopossa oli paras. Oli se oma paras ryhmä. Tokana vuonna kaikki muuttui, kun iso osa porukasta pääs ysiltä ja tuli ihan uusia oppilaita, meidän ryhmä hajos, eikä ollut enää yhtenäistä porukkaa. Mä oon itse sellainen, joka tykkää pitää ryhmän yhtenäisenä.” (Siru 20 v.)

Osallisuus voidaan hahmottaa sosiaalipedagogisesti suhteena, joka toteutuu yksilön ja yhteisön välillä. Ihmisen voi katsoa olevan osallinen yhteisössä, kun hän kuuluu siihen, osallistuu sen toimintaan ja kokee olevansa osa sitä. (Nivala & Ryyänen 2013, 26).

Nuoriso-ohjaajana olen miettinyt, millaiset muistot heille on jäänyt tilanteista, joissa on ollut välttämätöntä puuttua hyvinkin henkilökohtaisiin asioihin. Kysyttäessä tulimme me työntekijät liian lähelle ja tuntuiko ”iholle tuleminen” epämu-kavalta tai tungettelevalta, nuoret vastasivat näin:

”Oli hyvä, jos tuli kouluun naama vinossa, tultiin kysymään, että haluatko jutella.” (Riina 20 v.)

” Silloin, kun mun voimat amikseen meinas loppua, en koe saaneeni tilanteessa tukea amiksen taholta. Opo kyllä kyseli miksen käy koulua ja selviteltiin rästihommia. Se ei kuitenkaan saanut muhun sellaista kontaktii tai meidän kemiät ei kohdanneet, toisin kuin esimerkiksi jopossa teidän kanssa. Mä aina vitsailin, kun tulin kouluun, että moikka äiti, moikka isä. Amiksessa en saanut sellaista tukea, nuoreen ei välittynyt sellainen tunne että ne aikuiset on siellä mua varten.” (Jenny 24 v.)

Turvallisena aikuisena saan nuoren tuntemaan tämän ihmissuhteen pysyvän ja hän voi luottaa siihen, että voi ongelmissaan turvautua minuun. Tällainen suhde mahdollistaa yhteistyön nuoren ja nuoriso-ohjaajan välillä erilaisten ongelmien kohdatessa. Työ vaatii perusteellista nuoreen tutustumista, pitkäjänteisyyttä ja joskus tiukkoja rajojakin, mutta viisasta joustoa tarpeen tullen.

”Helyhän oli sellanen äitihahmo siellä (naurua) rauhoitteli aina kaikkia ja sen kanssa pysty purkamaan ihan mitä vaan juttuja. Pysty oikeesti keskustelemaan. Ohjasit meidän työpaikkajuttuja ja järkkäsit kivoja retkiä. Ja sen Saksan reissan muistan aina.” (Juha 27v.)

”Sai tukea työpaikkojen hankkimiseen. Jos kiukutti tai ei jaksanut enää istua luokassa sai mennä Helyn kanssa juttelemaan. Oli sitten iloja tai suruja tai mitä vaan. Hely oli sellainen joka huolen auttaja tai ilon auttaja.” (Riina 20v.)

”Sun juttusille oli aina helppo tulla. Tuki oli tosi hyvää.” (Jenny 24v.)

”Sulle on ollut helppo tulla juttelemaan etkä ole koskaan tuominnut millään tavalla. Sellaista tukea jota mulla ei ollut koskaan ollut. Pystyin kertomaan asioita luottamuksella. Syntyi sellainen luottamussuhde ettei koskaan aikaisemmin. Musta on varmaan aika lailla pitänyt kaivaa asioita ulos. Oot jaksanut tehdä sitäkin vaikka varmaan sun on todella pitänyt lypsää. Sä oot saanut mut puhumaan.” (Anssi 30v.)

4.3. Kokemukset työssäoppimisjaksoista

Haastateltavien kokemuksissa työssäoppimisjaksoista korostuu niiden vaikutus koulumotivaation lisääntymiseen, ammatinvalintaan ja työelämätaitoihin. He kertoivat työssäoppimisjaksoilla olleen mahdollista oppia taitoja harjoittelemalla niitä käytännössä ja kuvasivat oppimisen tapahtuneen joskus myös kantapään kautta. Työpaikkojen aikuiset olivat jääneet mieleen pääsääntöisesti positiivisella tavalla. Yksi haastateltava kuvaa työpaikan aikuisten olleen hänelle muutenkin merkityksellisiä ja kohdelleen häntä vertaisenaan.

”Oli aina jännä paikka päästä kokeilemaan jotain uutta. se oli mulle motivoivaa luokassa istumisen ja taulun tuijottamisen sijaan. Oli tärkeempää päästä toteuttamaan ja tekemään oikeesti jotain. Viihdyin työpaikoilla paremmin kuin koulussa vaikka koulussakin oli ihan kivaa.” (Minna 20v.)

”Mun aloitekyky oli siihen aikaan huono ja niin myös sosiaaliset taidot, työharjoittelupaikkojen hakeminen oli vaikeaa mulle. Eka paikan koulu järjesti, mutta toinen paikka olis pitänyt ite keksiä, eikä musta siihen ollut. Mutta sä järkkäsit tai käytännössä pakotti mut kauppaan. Myymäläpäällikkö tarjosi iltahommia koulun ohelle työssäoppimisjakson jälkeen. Sinne mä sitten jäin ja sillä tiellä oon edelleen.”(Anssi 30v.)

Haastateltavista Anssin peruskouluajasta oli kulunut kaikkein pisin aika. Hän oli jäänyt kaupan alalle heti peruskoulun jälkeen, opiskellut merkonomi-tutkinnon opipisopimuksella työpaikassa, jossa oli JOPO:n aikana suorittanut työssäoppimisjaksonsa. Tämän jälkeen hän oli suorittanut kauppiaan tutkinnon. Hän esitti kiitokset siitä, että olin hänet kaupan alalle kahdeksannella luokalla pakottanut.

”Erityisenä pitää mainita tämä kauppa, jonne jäin sitten töihin moneksi vuodeksi. Siellä kauppias vaimoineen otti vähän sellaisen äidin ja isän roolin. Siellä oltiin kiinnostuneita mun tekemisistä. Jotenkin koki itsensä tärkeäksi ja mut hyväksyttiin, eikä mua enää kiusattu. Aikuiset kohteli mua jotenkin vertaisenaan.” (Anssi 30 v.)

Työssäoppimisjaksoilla opituilla työelämätaidoilla koettiin olleen paljon merkitystä. Ammattikoulun työjaksot olivat sujuneet, kun osasi työpaikan hankkimiseen liittyviä taitoja sekä muitakin pelisääntöjä.

”Kun menin kokkikouluun, osasin jo toimia työharjoittelussa, kun monille se oli vielä ihan uutta ja niitä jännitti. Oli helppoa hankkia harjoittelupaikat, käydä haastatteluissa ja toimia työpaikan sääntöjen mukaan.” (Jenny 24 v.)

”Työssäoppimisjaksoista opin paljon. Nyt kun olen töissä niin todella tiedä, että aikatauluista on pidettävä kiinni jos meinaa pitää työpaikkansa. Opin paljon myös työnhakemisesta, cv:n tekemistä sun muista. Olisin ollut ihan ulapalla ellei mulla näitä taitoja olis ollut. (Minna 20v.)

”Opin kuinka pärjää työelämässä. Jos teet jotain teet sen aina hyvin. Uusiin asioihin kannattaa suhtautua kiinnostuksella ja opin myös että naisvaltaiset työpaikat on hirveitä. Koko ajan oppi lisää myös rohkeutta tarttua hommiin. (Siru 20v.)

4.4. Elämää peruskoulun jälkeen

Kysyessäni haastateltavilta miten he ajattelevat peruskoulunsa sujuneen, jos he eivät olisi siirtyneet Jopo-luokalle. Kaikki haastateltavani arvelivat, että eivät olisi pärjänneet peruskoulun yleisopetuksessa. He arvelivat, että heidän arvosanansa olisivat olleet heikommat ja hakeutuminen jatko-opintoihin olisi vaikeutunut. Pahimmassa tapauksessa peruskoulu olisi keskeytynyt. JOPO-opiskelulla nähtiin suuri vaikutus oikean koulutusalan valintaan.

”Jos en olisi hakenut jopoon, olisin jäänyt luokalle seiskalla. Sit varmaan kasiluokka ois mennyt samalla tavalla. Varmaan oisin keskeyttänyt peruskoulunkin pahimmassa tapauksessa.” (Tino 20v.)

”En usko että olisin saanut koulua käytyä ilman jopoa, kun sielläkin opiskelu tuotti mulle vaikeuksia. päättötodistuksen saaminen olis ollut monen mutkan takana.” (Siru 20v.)

”Olisin varmaan päässyt koulusta huonoin arvosanoin ja päätynyt joksikin lähihoitajaksi ja luovuttanut saman tien. Olisinkohan edes töissä missään? ei varmaan olis tullut yhtään mitään.” (Riina 20v.)

”Oikeesti se vaan oli tosi hyvä päätös lähteä jopolle. Asiat ois vaan menny ihan toisella tavalla muuten. Työhommot oli siinä parasta, sitä kasvoi ja oppi ottamaan vastuuta. En tiedä kuin monet potkut olisi jo saanut, jos en olis jopon aikana harjoitellut näitä taitoja. Suosittelen.” (Minna 20 v.)

”Jos et olisi siirtynyt omauraan. mahdoton on tietenkin sanoa miten asiat olisivat menneet, mutta tuntuu että sen jälkeen on tullut saaneeksi hyvät kortit, värisuorat ja muut tässä elämän pelissä. En oo mikään opiskelijatyypin ja itselleni on sopinut tällainen tapa hankkia ammatti ja luoda uraa. (Anssi 30v.)

Hakeutuminen ammatilliseen koulutukseen yhdisti haastateltavia. Kaikki kokivat JOPO:n työssäoppimisjaksojen helpottaneen ammatinvalintaa. Yksi haastateltavista oli opiskellut tutkintonsa oppisopimuksella. Viisi heistä oli valmistunut ammattikoulusta koulutusosalta, jonne menivät peruskoulun jälkeen. Yksi haastateltavista oli keskeyttänyt opintonsa, mutta oli hakemassa uudelleen tänä keväänä. Haastateltavista Jenny kertoi haaveilevansa uudesta ammatista ja koki ensimmäisen valintansa olleen väärä. Tästä huolimatta hän oli sen suorittanut loppuun.

”Olen aina haaveillut kosmetologin ja erityisesti meikkaajan ammatista ja haaveilen vieläkin. Menin kuitenkin kokkikouluun, se vaan tuntu jotenkin hyvältä idealta silloin. Sehän on ihan hirveen vaikeeta päättää minne hakee, mikä must tulee isona. Kokkilinja oli mun kolmas vaihtoehto ja sinne mä sit pääsin. Eka vuosi ihan innosti. Hammasta purren kävin sen loppuun saakka vaikka se ei todellakaan ollut mun juttu.” (Jenny 24 v.)

”Mulla on ollut haaveena pienestä saakka ura poliisin tai armeijan palveluksessa. turvallisuusala alkoi kiinnostaa kuultuani siitä edellisvuoden jopolaiselta ja päätin hakeutua sitä opiskelemaan ja hevosala sai jäädä.” (Minna 20v.)

Yksilön kannalta on iso asia nivelvaiheessa, että tietää oikeasti kiinnostuksensa. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkastellen, on todella kallista, että valinnat ovat huonosti pohjustettuja.

Taloudellisen tiedotustoimiston (TAT) raportti ”Nuoret ja työelämä-kaksi eri maailmaa” tarjoaa kahdeksan väittämää nuorten suhteesta työelämään. Kirjoittajat edustavat monipuolista asiantuntijuutta aiheen tiimoilta. Taustalla on huoli yhteiskunnan ja työelämän ulkopuolelle jäävistä nuorista, joiden määrä kasvaa koko ajan. Nuoria on syyllistetty julkisuudessa, etteivät he tiedä kuinka toimia ja käyttäytyä työpaikalla. Nuoret vastaavat kritiikkiin, että kuinka he voivat tietää, kun työelämäntaitoja ei juuri ole mahdollista oppia koulussa ja omaa kokemusta työelämästä on vaikeaa saada. Sekä raporttia varten kuullut nuoret että raportin kirjoittajat näkevät oikean kokemuksen mahdollistamisen työmaailmassa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa erityisen tärkeäksi. Erilaiset harjoittelujaksot ja työssäoppiminen nähdään hyviksi käytänteiksi. Tekemällä aitoja työtehtäviä nuori rakentaa omaa minäkuvaansa ja itsetuntoaan ja saa eväitä ammatinvalinnalleen. Koulua ei nähdä ainoana kanavana ajankohtaisen työelämä tietouden välittäjänä, vaan ehdotetaan nuorisotoimen toimipaikkojen hyödyntämistä tähän tarkoitukseen (Taloudellinen tiedotustoimisto 2012).

TAT:in raportin mukaan voidaan sanoa, että nuorten pysyvimpiä arvoja on työn merkitys. Se tulee esille myös omassa aineistossani sekä arjen työssä nuorten kanssa keskustellessa. Ilo omasta työpaikasta ja työyhteisöstä, haaveet työpaikan vakinaistumisesta ja lisäkoulutuksesta omien unelmien toteuttamiseksi tulivat esille. Vastapainoksi huoli työttömäksi jäämisestä ja yleisestä epävarmuudesta työmarkkinoilla huolestuttivat jossain määrin kaikkia haastateltavia. Nuoria huolettaa myös työelämän vaatimustaso ja yhä useampi nuori ilmaisee huolen loppuun palamisesta työelämässä.

Työelämä tietouden lisääminen on merkittävää myös syrjäytymisen ehkäisemisen kannalta. Tietoisuus eri aloista ja ammattien työtehtävistä helpottaa opiskelupaikan valintaa ja ehkäisee opintojen keskeyttämistä. Nuoruuden yhtenä tärkeänä kehitystehtävänä voidaan pitää opiskeluun ja ammatinvalintaan liittyvien suunnitelmien tekemistä. Tähän kehitystehtävään haastatellut kertovat saaneensa tukea työssäoppimisen ja tehostetun, yksilöllisen opintojen ohjauksen avulla.

Haastatteluissa mainittiin myös retkien ja leiritoiminnan vaikuttaneen koulussa viihtymiseen ja erityisesti ryhmähengen kehittymiseen.

”Oli ihanaa, kun oli leirikouluja, mä tyyliin muistan joka ainoan leirin. se vaan oli niin ihana koulu. mä voin sanoa että Omaura-aika oli ihan parhaat kouluvuodet koskaan.”(Siru 20 v.)

Haastateltavat eivät kerro JOPO-ajan olleen pelkkää jatkuvaa onnistumista vaan tuohon aikaan mahtui paljon alamäkiä, epäonnistumisia ja vähän isompiakin kriisejä, Näistä kuitenkin menttiin eteenpäin yhdessä. Kolme haastateltavaa mainitsi oppineensa pyytämään apua hankalissa tilanteissa ja selvittämään sen myötä asioitaan myös itse.

” Kyllähän se mulla vielä omaurallakin oli vaikeeta ja en tullu ajoissa ja sillai, mut kyl se oli kuitenkin mun pelastus ja tosi positiivinen kokemus.” (Jenny 24 v.)

”Eka paikasta tuli heti potkut yhden myöhästymisen jälkeen. Mentori kuitenkin otti mut takaisin ja sanoi vain halunneensa antaa mulle opetuksen työelämästä, Ehkä se rupes säälimään mua tai jotain.” (Minna 20 v.)

5. POHDINTA

Työskenneltyäni pitkään nuoriso-ohjaajana JOPO-toiminnassa olen itsekseni pohtinut työmme vaikuttavuutta ja merkitystä mukana olleille nuorille. Aihe on myös vakiopuheenaiheena työyhteisössämme sekä JOPO:n alueellisessa verkostossamme. Seuranta- ja vaikuttavuustutkimuksia JOPO-toiminnasta ovat tehneet muun muassa Luukannel ja Manninen vuonna 2008 sekä aiheena se on kiinnostanut useita opinnäytetyön tekijöitä. Nämä puhuvat omaa kieltään toiminnan myönteisistä vaikutuksista. Jokainen kehittämistyö ja tutkimus on omanlaisensa ja omassa opinnäytetyössäni halusin lähestyä aihetta hyvin henkilökohtaisella tavalla ja omia kokemuksiani hyödyntäen. Halusin myös liittää siihen aikaperspektiivin, jonka tässä työssä mahdollistavat haastateltavat, joiden kouluajasta on jo kulunut useampia vuosia. Näillä nuorilla on taustalla pitkäaikaista pulmaa koulussa sekä muilla elämänalueilla ja taustalla vaikuttavat epäonnistuneet oppimiskokemukset. Tapanani on ollut olla heihin yhteydessä peruskoulun päättymistä seuraavana vuonna voidakseni tarvittaessa olla heidän apunaan nivelvaiheen tuomissa haasteissa. Tällä seurantatyöllä tiedän onnistuneeni kannustamaan ja tukemaan heitä opintoihin kiinnittymisessä ja jopa useampia kertoja ehkäisseeni ammatillisten opintojen keskeyttämisen. Yhdessä kuljettu ”peruskoulumatka” on luonut välillemme sellaisen suhteen, jossa voi rehellisesti kertoa mukavista kuulumisista, mutta pyytää apua hankaluuksissakin. Huolimatta hyvinkin alkaneista opinnoista kannustamisella ja nuoren vahvuuksien esille nostamisella sekä luottamukseen perustuvalla vuorovaikutussuhteella on suuri merkitys.

Myönteistä tunnistamista voidaan kuvata asenteena elämään pedagogisen menetelmän tai työskentelytavan sijaan. Sen kolme osatekijää ovat tutustuminen, tunnustaminen ja tukeminen. Tämän voi sanoa kuvaavan omaa työtapaani nuorten kanssa. Mielestäni luottamuksellinen suhde on saavutettavissa vain antamalla tutustumiselle ja riittäväälle dialogille sen tarvitsema aika. Luottamuksen rakentaminen tapahtuu pienin askelin nuoren määrittämässä vauhdissa, eikä sitä voi juurikaan jouduttaa. Ihmisen tulee olla hyväksytty omana kokonaisuutena itsenään ja saada tunnustusta todellisista voimavaroistaan ja onnistumisistaan riskien ja uhkakuvien sijaan.

Opinnäytetyöni tilaaja on Haagan peruskoulun rehtori Matti Koivusalo. JOPO-toiminta on suhteellisen uutta Haagan peruskoulussa, jonne se siirtyi Alppilan yläasteelta 1,5 vuotta sitten. Alppilan yläaste ehti toimia Jopo-toiminnan ”kotipesänä” lähemmäs 20 vuotta ja sillä oli merkittävä rooli koko toiminnan kehittämisessä. Toiminnan poiketessa perinteisestä kouluopetuksesta on sekä koulun johdon että henkilöstön on oltava toiminnan takana. JOPO-toiminta tuo kouluun välillä myös negatiivisia ilmiöitä ja joskus saattaa syntyä vaikutelma, että ryhmän oppilailla on etuoikeuksia muihin oppilaisiin nähden. Vaikkakin JOPO-toiminta on löytänyt Haagassa hyvin paikkansa, näen tavoitteenani lisätä henkilöstön tietämystä JOPO-toiminnasta sekä sen merkityksestä oppilaille. Jopo-oppilaat ovat koulun yhteisiä oppilaita ja koko koulu yhteisönä myös kasvattaa heitä.

Työni aihe on ajankohtainen ja keskusteluttaa runsaasti myös mediassa. On esitetty huolta kotiin jäävistä, täysin koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävistä nuorista. Jopa mainoskanavalle on päässyt ohjelma, joka kertoo elämänsä suunnan hukanneista nuorista, joiden ”välivuosi elämästä” on venähtänyt pitkäksi. Nuorten työelämätaitojen osaamista on arvosteltu kärkkäästi. Suomessa peruskoulun päättötodistusta vaille jää vain pieni osa ikäluokasta, mutta osa oppilaista jää vaille nivelvaiheessa ja myöhemmässä elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Näiden nuorten tunnistaminen ja tukeminen jo peruskoulussa on ensiarvoisen tärkeää. Joustavassa perusopetuksessa aktivoidaan ja tuetaan nuoria peruskoulun suorittamisessa ja heille tarjotaan tehostettua tukea ammatinvalinnassa ja jatko-opintoihin siirtymisessä. Haastatteluissa nousi esiin työssäoppimisjaksojen hyödyt ammatinvalinnan tekemiselle ja positiivinen vaikutus heidän osaamiseensa myöhemmin työelämässä. Väärät valinnat nivelvaiheessa johtavat usein opintojen keskeyttämiseen ja ovat yhteiskunnan kannalta kalliita. Yksilön kannalta ne ovat turhauttavia ja vaikeuttavat aikuistumista ja kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Haastateltavat ovat nyt nuoria aikuisia ja heillä on jo peruskoulun jälkeenkin elettyä elämää. Pyytäessäni heitä haastateltaviksi opinnäytetyöhöni kaikki suostuivat innolla. Tarinat ja muistot yhteisestä ajastamme tuottivat rikkaan ja mielenkiinto-

sen aineiston. Yhteinen historiamme varmasti vaikutti haastattelujen avoimuuteen sekä niiden rentoon tunnelmaan. Jopo-toimintaan osallistuminen näyttäytyi hyvin merkittävänä haastateltavien elämänkulussa. Kaikki arvelivat, etteivät olisi selvinneet peruskoulustaan välttämättä lainkaan, eivätkä pärjänneet muutenkaan elämässään näin hyvin ilman JOPOssa saatua tukea. Haastateltavat näkevät selkeän yhteyden koulussa opittujen taitojen ja nykytilanteensa välillä. Nuoriso-ohjaajana antamani henkilökohtainen tuki mainitaan kaikissa haastatteluissa merkityksellisenä, jopa tärkeimpänä tuen muotona. Haastateltavat lisäsivät ymmärrystäni JOPO-toiminnan merkityksestä heidän elämänsä kulkuunsa sekä yleisellä tasolla myös muiden samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien tuen tarpeisiin.

Kaikki haastatteleman entiset jopolaiset olivat minulle hyvin tuttuja ja olin työskennellyt heidän kanssaan 1-2 vuoden ajan. Yhteistyömme oli tuolloin tiivistä ja tutustuin heihin ja heidän elämäänsä kokonaisvaltaisesti. Tähän sisältyy sekä subjektiivisuuden riski että mahdollisuus saada luottamuksellista palautetta toiminnasta. Valitsin haastateltaviksi henkilöitä, jotka haastavasta lähtötilanteesta huolimatta olivat hyötynneet JOPO-toiminnasta huomattavasti. Tavoitteenani oli saada teemahaastattelun keinoin tietoa siitä millaisen tuen he kokevat olleen merkityksellisistä. Jätin tietoisesti ulkopuolelle nuoret, jotka saivat ehkä päättötodistuksen, mutta eivät varsinaisesti näyttäneet kiinnittyvän koulujärjestelmään. Haastateltavien henkilötiedot eivät tule esille ja sitaateissa olevat etunimet on muutettu.

Haastatteluissa kuljetin mukana kysymystä: Aloittaessasi jopo-luokalla millaiseksi ajattelit elämäsi muodostuvan? Oli arvokasta kuulla, että olimme aika nopeastikin pystyneet työskentelytavallamme lisäämään uskoa ja luottamusta siihen, että elämä kantaa. Rohkeus suunnitella asioita eteenpäin ja haaveilla tulevasta tarvitsee kannustavaa ja arvostavaa vuorovaikutusta. Puhumme motivaatiosta ja sen puuttumisesta. Myös nuoret kertovat usein hukanneensa motivaationsa. Ymmärtääksemme miten tukea nuorta ja päästäksemme käsiksi tuohon kadonneeseen motivaatioon on meidän tutustuttava nuoreen kunnolla. Tarvitaan kiinnostuksen kohdistamista vahvuuksiin ja niiden ”auki puhumista” nuoren käyt-

tövoimaksi. Työntekijöiden vuorovaikutustaidot ovat ensisijaisia. He toimivat nuoren rinnalla tämän verkostoissa sekä työssäoppimispaikoilla. Tämän tyyppinen työskentely vaatii myös aikaa.

Näiden ”vanhojen nuorten” kohtaaminen vahvasti tapaani tehdä tätä työtä. Oli hienoa ja palkitsevaa kuulla heidän kertomuksiaan. Tämän opinnäytetyön kautta tutustuin myönteisen tunnistamisen käsitteeseen, jonka työtapa on hyvin lähellä omaa tapaani työskennellä. Se lisäsi ymmärrystäni, että tutustuminen on myönteisen tunnistamisen perusedellytys. Sen avulla on mahdollista tulla tietoisiksi kullekin ihmiselle tärkeistä asioista. Haastateltavat kertoivat myös pitävänsä tärkeänä, että heidän asioihinsa oli puututtu ja tartuttu, vaikka se ei siinä elämänvaiheessa aina mukavalta tuntunutkaan. Jälkikäteen he kuitenkin näkivät puuttumisen merkityksen muutoksen tiellä.

Näissä nuorissa on paljon potentiaalia huolimatta siitä, ettei koulupolku ole kulkenut ihan helpointa tietä. Heidän kokonaisvaltaista kehitystään ja kasvuaan tukemalla pystytään lisäämään hyvinvointia koulussa. Työkaverini sanoi: seuraavassa opetussuunnitelmassa hyvinvointi nähdään niin tärkeänä, että se tulee ennen opetusta. Olen hänen kanssaan ehdottomasti samaa mieltä. Jopa Pisa-tutkimuksessa selvitettiin ensimmäistä kertaa 15-vuotiaiden nuorten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä.

6. LÄHTEET

Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Heikkinen, H. 2001. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2006. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.

Hirvonen Tuomas 2016 AJATUSTARHA.blogspot.fi.17.4.2017.

Häkli, Jouni & Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka. 2015. Nuorisotutkimusseura.fi./images/julkaisuja/myönteinen_tunnistaminen.pdf. Viitattu 21.4.2017.

Hämäläinen, J & Kurki, L. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY, 1997.

Hämäläinen, J. 2007. Nuorisokasvatuksen teoria sosiaalipedagogisessa kehyksessä. Teoksessa E. Nivala & M. Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 169–200.

Janhonen, Sirpa & Sarja, Anneli 2011. Monta tapaa tukea. joustavan perusopetuksen yhteistyömuotoja elämänhallinnan kehittymiseen. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:17.

Kananen Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kolehmainen, Marjo & Lahtinen Pauliina. 2014 .Nuorisotyötä koulussa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Uusiutuva koulu ja nuorisotyö-hanke.

Korkiakangas, Pirjo 1996: Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa. Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki.

Lauren, Katja, Tenhunen-Ruotsalainen, Liisa, Väisänen, Kari (toim.). 2012 NUO-RET JA TYÖELÄMÄ –kaksi eri maailmaa? Taloudellinen tiedotustoimisto.

Manninen, Jyri, Luukannel, Saara 2008. Joustava perusopetus. JOPO- toiminnan vaikuttavuuden arvio. Opetusministeriön julkaisuja 2008:36.

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 14, 9–41.

Numminen, Ulla & Ouakrim-Soivio, Najat 2009. Joustava perusopetus. JOPO-toiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 2009:26.

Nurminen, Tuulia, 2014 Pro gradu -tutkielma Turun yliopisto Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma Kulttuuriperinnön tutkimus. www.doria.fi. Viitattu 20.4.2017.

Pelle Miljoona 1981. Rakkaudesta elämään-albumi.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 11.04.2017.)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu painos. Vantaa: Tammi.

7. LIITTEET

Liite 1

Hei!

Mukavaa, että olet lupautunut auttamaan minua koulutehtävissäni.

Opiskelen Humanistisessa ammattikorkeakoulussa, HUMAK:issa, Nurmijärvellä yhteisöpedagogiksi. Teen opinnäytetyötä kevään 2017 aikana. Opinnäytetyössäni tutkin sitä, miten Jopossa / Omaurassa peruskoulunsa käyneet henkilöt tuon ajan näkevät ja minkä he kokevat olleen merkityksellistä koulunkäynnilleen sekä myöhemmälle elämälleen.

Siksipä lähestynkin juuri sinua. Peruskouluajoistasi on jo kulunut jokunen vuosi, päättötodistuskin kenties kellastunut ja elämässäsi on ehtinyt tapahtua monenmoista. Ajatuksena olisi kuitenkin tehdä kanssasi pieni aikamatka murrosiän ja yläasteajan kuohuvaan maailmaan.

Ennen haastattelua toivoisinkin sinun palaavan mielessäsi noihin vuosiin ja pohdivan millaisia asioita mieleesi nousee. Voit toki kirjoittaaakin jotain muistiinkin, mutta riittää, että hieman virittäydyt muistelemaan. Muuta valmistautumista ei tarvita. Haastattelut nauhoitetaan ja niitä käytetään vain opinnäytetyötä varten. Tämän jälkeen ne hävitetään.

Tapaamisiin haastattelun merkeissä. Olethan yhteydessä minuun, jos sinulle tulee kysyttävää tai muutoksia aikatauluihin.

Terkuin Hely

Liite 2

Teemahaastattelu

Jopoon siirtyminen

Mitä haluat kertoa niistä tekijöistä, joiden takia siirryit JOPO-/ Omaura- luokalle?

Mikä sai sinut siirtymään Jopoon? Kenen aloitteesta, olitko itse samaa mieltä siirtymisestä? (Mitä haluat kertoa elämästäsi yläasteella?)

Aloittaessasi jopo-luokalla millaiseksi ajattelit elämäsi muodostuvan?

Jopon tarjoama tuki

Millaista tukea sait?

Millaisia muutoksia koulunkäyntiisi tuli luokanvaihdoksen myötä?

Millaisia muutoksia muuhun elämääsi tuli?

Mitkä tekijät tukivat sinua näissä muutoksissa, osaatko sanoa, mikä tuen muoto oli sinulle tärkeintä?

Millaista tukea koet saaneesi nuorisotyöntekijältä?

Millaiseksi ajattelit tuolloin tulevaisuutesi?

Työssäoppiminen

Kerro työssäoppimisjaksoista.

Millä tavoin ne vaikuttivat motivaatioosi käydä koulua?

Mitä sanoisit työssäoppimisjaksojen vaikutuksesta työelämässä tarvittaviin taitoihin? (työn hakeminen, yleiset työelämän pelisäännöt...)

Millaisina näet työssäoppimisjaksojen merkityksen omalle ammatinvalinnallesi?

Siirtymä toiselle asteelle /työelämään, elämään peruskoulun jälkeen

Kerro siirtymisestä toiselle asteelle / peruskoulun jälkeiseen elämään.

Miten siirtyminen toiselle asteelle sujui?

(Mitä tukea olet saanut peruskoulun jälkeen?)

Mitä muuta haluaisit kertoa?

Entäpä jos et olisi siirtynyt jopoon; millaisia ajatuksia sinulla siitä on?

Mitä Jopossa olisi mielestäsi voitu tehdä toisin?

Mitä sinulle kuuluu nyt?

Taustakysymykset

ikä

käynyt Jopossa 1 vai 2 vuotta

(sukupuoli)